

Şiddeti Azaltma Psiko-eğitim Programı'nın (ŞAPP) Eşine Şiddet Uygulayan Erkeklerin Saldırganlık, Duygu Yönetimi ve İlişki Özyeterlik Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*

Investigation of The Effect of The Violence Reduction Psychoeducation Program (VRPP) on The Levels of Aggression, Emotional Management and Relationship Self-Efficacy of Male Offenders

Yunus Akan** , Binnaz Kıran***

Özet

Bu araştırmanın amacı, Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programını (ŞAPP) geliştirmek ve geliştirilen bu programın eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık, duygu yönetimi ve ilişki özyeterlik düzeylerine etkisini incelemektir. Araştırmada, “Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Solomon Dört Grup Modeli” olarak tanımlanan yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen, şiddet suçu işlemiş ve eş şiddeti uyguladığı belirlenmiş olan Mersin Denetimli Serbestlik Merkezine bağlı 52 hükümlü erkek oluşturmaktadır. Basit seçkisiz yöntemle 2 deney ve 2 kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney gruplarına 12 hafta boyunca geliştirilen “Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı (ŞAPP)” haftada 1 oturum ve 90-110 dakika olarak uygulanmıştır. Kontrol gruplarına ise herhangi bir işlem yapılmamıştır. Verilerin analizi için “Bağımsız Örneklem T

.....

- * Bu çalışma, “Şiddeti Azaltma Psiko-Eğitim Programı'nın (ŞAPP) Eşine Şiddet Uygulayan Erkeklerin Saldırganlık, Duygu Yönetimi ve İlişki Özyeterlik Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Ayrıca 25-27 Ekim 2018 tarihleri arasında yapılan 20. Uluslararası Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik kongresinde bildiri olarak sunulmuştur
- ** Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Muş, yakan.86@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-3946-7356
- *** Doç.Dr., Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yenişehir/Mersin, binkiran2009@gmail.com, orcid.org/0000-0002-9027-2872

- **Başvuru:** 01 Ocak 2019
- **Kabul:** 11 Şubat 2019
- **DOI:** 10.21798/kadem.2019153601

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Cite this article as: Akan, Y. & Kıran, B. (2019). Şiddeti Azaltma Psiko-eğitim Programı'nın (ŞAPP) Eşine Şiddet Uygulayan Erkeklerin Saldırganlık, Duygu Yönetimi ve İlişki Özyeterlik Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, Vol. 5, No. 1, s. 31-65.

Testi”, “Kovaryans Analizi” ve “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova (Tekrarlı)” kullanılmıştır. Yapılan analizlerde geliştirilen programın (ŞAPP’ın), eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlıklarını azaltmada, duyguları yönetme becerilerini ve ilişki özyeterliklerini arttırmada etkili olduğu görülmüş ve ŞAPP’ın Türkiye’de şiddet uygulayan erkeklere uygulanabilir geçerli ve güvenilir bir program olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ŞAPP’ın yaygınlaştırılması, benzer özelliklere sahip diğer erkeklere de uygulanması, önleyici faaliyet olarak da okullarda, halk eğitim merkezlerinde veya Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) gibi benzeri kurumlarda öğrencilere ve velilere yönelik psikolojik danışmanlar veya alan uzmanları tarafından uygulanması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

The aim of this study is to develop the Violence Reduction Psychoeducation Program (VRPP) and to examine the effect of this program on the levels of aggression, emotional management and relationship self-efficacy of men who have been violent towards their partners. The study uses a semi-experimental design, called the Solomon four-group model with pre-test-post-test. The sample consists of 52 convicted males in the Mersin Probation Service who committed violent crime and used violence on their partners. They were selected by the random sampling method. Two experimental and two control groups were formed by simple unselected method. The experimental groups were given 12 sessions of the Violence Reduction Psychoeducation Program (VRPP) over 12 weeks for 90-110 minutes a week. For the analysis of the data, the independent sample t test, covariance analysis, and two-way mixed ANOVA analysis of variance were used. The program developed was effective in reducing the aggressiveness of men who used violence against their partners, and in increasing their emotional management skills and relationship self-efficacy. The VRPP was found to be a valid and reliable program and is thus applicable to men who use violence in Turkey.

Extended Abstract

Purpose: Violence is a recurring factor in families and in society as a whole, and is a destructive aspect of human life. Studies show that women are more likely to be exposed to violence from a partner. Understanding why men are violent towards their partners is important in helping them to change and develop and thus in preventing violence reoccurring. To this end, developing and implementing programs for men who have been or are violent is a major priority in the prevention

of violence. Until now, no such program has existed in Turkey. For this purpose, a program called the Violence Reduction Psychoeducation Program (VRPP), which includes the topics of communication, conflict resolution, empathy, anger management, emotional management, relationship self-efficacy, gender awareness, and violence awareness training was developed and given to men who carried out domestic abuse.

Method: To develop the VRPP, the domestic and international literature was reviewed and the outline of the program was developed with regard to Turkish culture in particular. At each stage of the development of the program, detailed interviews were conducted with five experts, three of them in the field of program development and two in the field of counseling and guidance. After the framework of the program was set, eight men who had been violent towards their spouses were placed on a draft version of the program and some deficiencies in it were determined (such as making certain activities easier to understand, combining some activities, adding new activities as needed). The necessary corrections were made and the program was adapted for the study group. In order to carry out the research, permission was obtained from the Ministry of Justice and the Social Sciences Ethics Committee of Mersin University. The program was then implemented with 52 convicted men who were on probation in the Mersin Probation Service. In this study a semi-experimental design, the Solomon four group pre-test-post-test method, was used. Two control groups were formed by simple random sampling. The VRPP was given to the experimental groups for 90-100 minutes per week over a period of 12 weeks. In order to test the effectiveness of the program, The Relationship Self-Efficacy Scale, The Emotional Management Skills Scale and The Aggression Scale were applied as a pre-test and post-test to all groups. For the analysis of the data, the independent sample t test, covariance analysis, and two-way ANOVA for mixed measurements were used.

Findings: According to the independent sample t test results obtained from the pre-test data of all scales, the levels of the groups were found to be equal before the application (Aggression Scale: $p = 0.32$; Emotional Management Skills Scale: $p = 0.99$; Relationship Self-Efficacy Scale: $p = 0.06$; $p > 0.05$). Since the pre-test and post-test data of all scales meet the assumption of normality and homogeneity, parametric tests were used for all analyses, and it was determined that the men who had attended the VRPP had reduced levels of aggression and increased emotional management skills and relationship self-efficacy levels.

Results and Recommendations:

The VRPP reduced aggressiveness in men who had been violent towards their partners and was effective in increasing emotional management

skills and relationship self-efficacy. The VRPP is thus applicable to men who have been domestically violent in Turkey and was concluded to be a valid and reliable program. The VRPP is the first program prepared for men who have been violent in Turkey. It is thought that it will contribute to the development of “Psychological Counseling and Guidance” and act as a guide in eliminating the deficiencies in this area, as well as providing basic life skills to those who receive it. The program can be beneficial to men who have high levels of violence and aggression, and it caused by the Ministry of Family and Social Policies, the Ministry of Education, and the Ministry of Justice.

The program can be promoted to relevant managers and psychologists, psychological counselors and other experts in public and private organizations who are trying to rehabilitate violent offenders. The program can be printed out and applied where necessary. The program could be useful for all students, especially those with tendencies towards violence and could be applied to groups by counselors in schools. During the implementation of the program, it was found that men who were violent and their partners lacked information about communication, anger management, emotional management, conflict/problem-solving skills and empathy. Seminars, courses, in-service training and group workshops may be useful for both men and their partners in teaching them about topics such as communication, anger management, emotional management, conflict/problem-solving skills and empathy. It is thought that informative studies (seminars, courses, in-service training, group guidance, etc.) may be useful for both men and their partners in subjects such as communication, anger management, emotion management, conflict / problem solving skills and empathic skills.

Anahtar Kelimeler: Eş Şiddeti, Şiddeti Azaltma Programı, Saldırıcılık, Duygu Yönetimi, İlişki Özyeterliği

Keywords: Partner Violence, Violence Mitigation Program, Aggression, Emotional Management, Relationship Self-Efficacy

Giriş

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan 2002-2011 yılları arasındaki suç istatistiklerine göre 15.181 kişi şiddet suçu işlemekten hüküm giymiştir. Bu kişilerin 14.847’si (% 98) erkek, sadece 334’ü kadındır (TÜİK, 2011). Şiddet ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar incelendiğinde erkeklerin şiddete daha fazla başvurduğu görülmektedir (Aspy ve ark., 2004; Komarovskaya ve ark., 2007; Sargın, 2008; Sögüt, 2011; Xie ve ark.,

2012; Cohen, 2014). Bu verilerden de görülebileceği gibi ortaya çıkan şiddetin çoğu erkek eliyle meydana gelmektedir. Erkeklerin uyguladığı şiddetin çoğunluğu aile içinde ve eşe yönelik olmakta ve “eş şiddeti” denilince de genellikle “erkeğin” eşine uyguladığı şiddet akla gelmektedir. Yapılan araştırmalarda da şiddetin en çok aile içinde ve erkekler tarafından kadına yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir (Taşçı, 2003; Söğüt, 2011; Powers ve Kaukinen, 2012; İzmirli, 2013). Türkiye’de son yıllarda meydana gelen kadın cinayetlerinin sayısına baktığımızda 2015 yılında 303, 2016 yılında 328 ve 2017 yılında 409 kadın erkekler tarafından öldürülmüştür. Sonuçlara baktığımızda her geçen yıl, erkekler tarafından öldürülen kadınların sayısının artmakta olduğu söylenebilir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2018).

Erkeklerin eşlerine şiddet uygulamasının biyolojik, psikolojik ve toplumsal-kültürel sebepleri bulunmaktadır. Biyolojik sebepler arasında; erkeklik hormonu (Gustavson, 2009), dürtüsellik seviyesinin yüksek olması (Seager, 2005; Chapple ve Johnson, 2007), vücuttaki serotonin azlığı (Erten ve Ardalı, 2007), beyinde oluşan nörokimyasal bozukluklar (Subaşı ve Akın, 2003) ve kullanılan ilaçlar ile bağımlılık yaratan maddeler (Gök, 2009) gösterilmektedir. Psikolojik sebepler arasında; ihtiyaçlar ve dürtülerin doyum-suz kalması sonucunda oluşan engellenme hali (Vatandaş, 2003), paranoid kişilik bozuklukları gibi psikolojik rahatsızlıklar (Subaşı ve Akın, 2003), geçmişte şiddete maruz kalmak (Wareham ve ark., 2009; Willis ve ark., 2010; Kesebir ve ark., 2011; Özdemir ve Sezgin, 2011) ve erken yaşta sosyal öğrenme yoluyla şiddetin öğrenilmesi (Straus, 1999; Willis ve ark., 2010) gösterilmektedir. Toplumsal ve kültürel sebepler arasında; şiddetin toplumda normal karşılanması ve destek görmesi (Balcıoğlu, 2001), ataerkil sistem, yoksulluk, eğitimsizlik, savaşlar, göçler (Çivi ve ark, 2008) ve şiddete karşı olumlu tutum geliştirmesine sebep olan medya yayınları (Durmuş, 2013) gösterilmektedir.

Eşine şiddet uygulayan erkeklerin şiddet davranışları nasıl önlenecektir? Şiddeti ve töre cinayetlerini engellemede mağduru koruyan kadın sığınma evleri ve erkeklerin evden uzaklaştırılması

gibi yasaların tek başına yeterli olmadığı (Yüksel, 2016; Akan ve Kıran, 2017), hatta eşine şiddet uygulayan erkeklere uygulanan yasal önlemlerin erkekleri daha da kışkırttığı görülmektedir (Mullaney, 2007; Birkley ve Eckhardt, 2015). Mağdur kadınları eş şiddetine karşı koruyucu önlemler alınsa dahi bu önlemler erkek şiddetinin önünün alınmasında yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı öncelikle erkeklerin anlaşılması, erkek algısından yola çıkılarak şiddet sorununun temellerinin fark edilmesi ve bu doğrultuda yapılacak çalışmalar sonucunda erkeklerin değişimi için ortaya çıkan çözüm önerilerinin uygulanması önceliklidir.

Ulaşılan çalışmalarda eşine şiddet uygulayan erkeklerin eğitilmesinin ve değişiminin şiddeti azaltmada etkili olduğuna inanılmaktadır (Altınay ve Arat, 2007; Efe ve Ayaz, 2010; Körükçü ve ark., 2012). Birleşmiş Milletler, şiddetin çözümü ve erkek-kadın eşitliğinin sağlanması için erkeklerin değişiminin önemine vurgu yapmış ve gelişmiş ülkelerde eşine şiddet uygulayan erkeklerin gelişimi ve değişimi için, bu bireylerin grup uygulamalarına veya eğitimlere katılmaları zorunlu hale getirilmiştir (Mullaney, 2007). Eşine şiddet uygulayan erkeklerin değişimi ve gelişimi için ilk olarak 1976 yılında Londra'da kurulan şiddeti önleme derneği; daha sonra cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi için 1991 yılında kurulan ve 60 ülkeye yayılan "White Ribbon" (beyaz kurdele) erkek derneği, günümüzde ise eşine şiddet uygulayan erkeklerin eğitilmesi için "Duluth Modeli", "Emerge Modeli" ve "Amend Modeli" gibi programların geliştirilmesi şiddet sorununun azaltılmasına büyük katkı sağlamıştır (Öztürk, 2014). Eşine şiddet uygulayan erkeklere yönelik bu programların temel amacı, erkeklerin şiddet algısını değiştirmek ve erkeklerde eksik olduğu düşünülen iletişim, çatışma çözme gibi bazı becerileri kazandırmaktır. Yapılan çalışmalarda da şiddet uygulayan erkeklerde iletişim (Çelik, 2015), çatışma çözme (Loseke, 2005), öfke yönetimi (Gök, 2009), duygu yönetimi (Tüzer ve Göka, 2007), ilişki özyeterlik (Dangelo, 2005) ve empati (Çelik, 2015) gibi temel yaşam becerilerinin kazandırılmasının önemine sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Grossman (1997) öfke yönetimi, dürtü kontrolü, problem çözme ve empati gibi becerileri içine alan bir programın erken yaşta özellikle erkek öğrencilere uygulamanın

onlarda Şiddet ve saldırganlığı % 41 oranında azalttığını ifade etmiŐtir.

Erkeklerin kadınlara uyguladığı eş Şiddetinin temelinde erkeklerin kendine güven sorunu olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Jacobson ve Gottman, 1998; Peralta ve ark., 2010). EŞ Şiddeti uygulayan erkeklerde ilişki özyeterlik inancını geliŐtirmenin erkeklerin kendine olan güvenini arttırdığı gibi Şiddeti de azalttığı görölmektedir (Zengin, 2003). Yapılan bir araştırmada Şiddeti önleme programları tamamlandıktan sonra erkeklerin, ilişkinin eŐitlik üzerine kurulması gerektiğini düşünme ve iliŐkide açık bir iletişim tarzını benimseme gibi bazı ilişki özyeterlik becerilerinde geliŐme gösterdikleri görölmüŐtür (Dangelo, 2005).

EŞine Şiddet uygulayan erkeklerin çoğunluğu geçmişte sevgi eksikliği yaŐamıŐtır (Balcıoğlu, 2001; Kocacık, 2004) ve duyguları bastıran ataerkil bir kültürde büyümüŐtür (Wang ve ark., 2002). Erkeklerde duyguları yönetme becerisini geliŐtirmenin onlarda öfkeyi (Johnston, 2003; Aydın, 2010), Şiddet gibi davranıŐ problemlerini azalttığı (Vorbach, 2002; Blair ve ark., 2004; YaŐarsoy, 2006; Schultz ve ark., 2011; Havighurst ve ark., 2013; Kuyucu ve Tepeli, 2013) ve problem çözmeye becerisini geliştirdiği (Güler, 2006; Rader, 2010) ortaya çıkmıştır.

Alanyazın tarandığında Türkiye’de erkek Őiddetini azaltmaya veya önlemeye yönelik herhangi bir programa rastlanılmamıŐtır. AraŐtırmaların daha çok Şiddete maruz kalanla ilgili olduğu görölmektedir. Oysaki eşine Şiddet uygulayan erkeklerin ilk baŐta anlaşılması ve daha sonra değişimi Şiddeti önlemede önem taŐımaktadır (Çelik, 2015). Alanyazın araŐtırmasından elde edilen sonuçlardan da yola çıkılarak Türkiye’de özellikle eş Şiddeti uygulayan erkeklere yönelik düşünce, duygu ve davranıŐ deđiŐikliđine yönelik programların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle eşine Şiddet uygulayan erkeklere yönelik bir programın geliştirilmesi ihtiyaç olarak gözlenmiŐ ve bu doğrultuda eşine Şiddet uygulayan erkeklere yönelik bilişsel davranışçı yaklaŐım temelli olarak hazırlanan Şiddet konusunda bilgilendirme, iletişim becerisi, öfke yönetimi, empatik beceri ve çatışma çözmeye becerisinin yanı sıra özelde

ilişki özyeterliği ve duygu yönetimini kapsayan “Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı” (ŞAPP) adı altında psikoeğitsel bir program geliŐtirilip uygulanmıştır.

Türkiye’de bir kadının; sevgilisi, niŐanlısı veya kocası olan bir erkek tarafından maruz kaldığı eş őiddetiyle ilgili olaylar çok yoğun yaŐanmasına rağmen eşine şiddet uygulayan erkeklerin değişimi ile ilgili araŐtırmalara az rastlanmaktadır. Bu araştırmanın ülkemizde bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ayrıca özellikle şiddet ve saldırganlık üzerindeki etkisi aÇısından ilişki özyeterliğinin ve duygu yönetiminin öneminin araŐtırılması ve yükseltilmesine yönelik ilk ھاalıŐma olması aÇısından da önemli olacağına inanılmaktadır.

Araştırmanın hipotezleri Őunlardır:

1. Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı (ŞAPP) eşine şiddet uygulayan erkeklerin “Saldırganlık” düzeylerini etkilemektedir.

2. Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı (ŞAPP) eşine şiddet uygulayan erkeklerin “Duyguları Yönetme Becerilerini” etkilemektedir.

3. Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı (ŞAPP) eşine şiddet uygulayan erkeklerin “İlişki Özyeterliğini” etkilemektedir.

Yöntem

Örnekleme

Bu araştırmada, “Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Solomon Dört Grup Modeli” olarak tanımlanan desen kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu solomon dört grup modelinin simgesel görünümü Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Solomon Dört Grup Modeli

Gruplar	Yansızlık	Ölçüm 1			Deneysel Uygulama	Ölçüm		
		S. Ölçeği	D.Y. Ölçeği	i.Ö. Ölçeği		S. Ölçeği	D.Y. Ölçeği	i.Ö. Ö.
G1	R	O1.1	O1.2	O1.3	X	O2.1	O2.2	O2.3
G2	R				X	O2.1	O2.2	O2.3
G3	R	O1.1	O1.2	O1.3		O2.1	O2.2	O2.3
G4	R					O2.1	O2.2	O2.3

Tablo 1’de görüldüğü gibi bu çalışmada da iki deney, iki kontrol grubu belirlenmiştir. İki deney grubuna ŞAPP programı uygulanırken, iki kontrol grubuna herhangi bir işlem yapılmamıştır. Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarına ön test uygulanırken Deney-2 ve Kontrol-2 gruplarına ön test uygulanmamıştır. Ayrıca bu dört çalışma grubunun hepsine son test uygulanmıştır.

Çalışma grubunun oluşturulmasında araştırma problemleri dikkate alınarak seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yönteminden yararlanmıştır. Seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yönteminin, araştırmacının çalışma hakkındaki bilgileri, literatür taramasından elde edilen bulgular ve araştırmacının kişisel kararı nedenleri ile uygun olduğu görülmektedir (Büyüköztürk ve ark., 2012). Bu doğrultuda araştırmanın amacına bağlı olarak Mersin Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne bağlı şiddet suçundan hüküm giymiş ve eşine şiddet uygulamış 64 erkek çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcıları, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak 16’şar kişilik iki deney ve 16’şar kişilik iki kontrol grubuna ayrılmıştır. Katılımcılardan 12’si işlediği suçtan dolayı tekrar cezaevine girme, başka şehire taşınma, sonradan gün ve saati uygun olmadığını mazeret göstererek devam etmek istememe gibi nedenlerle çalışmayı yarım bırakmıştır. Böylece Deney-1 grubu 14 kişi, Deney-2 grubu 12 kişi, Kontrol-1 grubu 13 kişi ve Kontrol-2 grubu 13 kişi ile çalışmayı tamamlamıştır. Araştırmanın örnekleme ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmanın Örneklemine İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler		Deney 1		Deney 2		Kontrol 1		Kontrol 2	
		Frekans (n)	Yüzde (%)	Frekans (n)	Yüzde (%)	Frekans (n)	Yüzde (%)	Frekans (n)	Yüzde (%)
Medeni Durum	Evli	12	85,7	7	58,3	8	61,5	9	69,2
	Boşanmış	2	14,3	5	41,7	5	38,5	4	30,8
Eğitim Seviyesi	İlkokul	5	35,7	4	33,3	5	38,5	7	53,8
	Ortaokul	4	28,6	2	16,7	5	38,5	2	15,4
	Lise	4	28,6	5	41,7	1	7,7	3	23,1
	Üniversite	1	7,1	1	8,3	2	15,4	1	7,7
	Lisansüstü	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Gelir Durumu	0 - 1.500	6	42,9	3	25,0	6	46,2	5	38,5
	1.501-3.000	6	42,9	7	58,3	7	53,8	6	46,2
	3.001-5.000	1	7,1	2	16,7	0	0,0	2	15,4
	5.001-10.000	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
	10.000 Üzeri	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yaş Aralığı	18-25	1	7,1	2	16,7	2	15,4	1	7,7
	26-35	6	42,9	5	41,7	7	53,8	2	15,4
	36-45	5	35,7	3	25,0	3	23,1	8	61,5
	46-60	1	7,1	2	16,7	1	7,7	2	15,4
	60 Üzeri	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Tablo 2'deki verilere göre Deney-1 grubundaki 14 katılımcının % 85,7'si evli, % 42,9'unun yaşları 26-35 arasında, % 35,7'si ilkokul mezunu ve % 42,9'unun gelir düzeyleri 0-3000 TL arasındadır. Deney-2 grubundaki 12 katılımcının % 58,3'si evli, % 41,7'sinin yaşları 26-35 arasında, % 41,7'si lise mezunu ve % 58,3'ünün gelir düzeyleri 1501-3000 TL arasındadır. Kontrol-1 grubundaki 13 katılımcının % 61,5'i evli, % 53,8'inin yaşları 26-35 arasında, % 38,5'i ilkokul ve ortaokul mezunu ve % 53,8'inin gelir düzeyleri 1500-3000 TL arasındadır. Kontrol-2 grubundaki 13 katılımcının % 69,2'si evli, % 61,5'inin yaşları 36-45 arasında, % 53,8'i ilkokul mezunu ve % 46,2'sinin gelir düzeyleri 1500-3000 TL arasındadır.

Psikoeğitim programının uygulanması öncesinde Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarında yer alan katılımcıların saldırganlık, duygu yönetimi ve ilişki özyeterlik düzeyleri bakımından eşdeğer (denk) olup olmadığı ilişkisiz ölçümler için t testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Ön Testler	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	t	Sig(p)
Saldırganlık Ölçeği	Deney 1	14	137,64	8,09	-1,01	,32
	Kontrol 1	13	141,76	12,7		
Duyguları Yönetme B. Ölçeği	Deney 1	14	95,50	15,8	-0,06	,99
	Kontrol 1	13	95,53	16,8		
İlişki Özyeterlik Ölçeği	Deney 1	14	63,35	5,07	-1,96	,06
	Kontrol 1	13	67,53	5,95		

Yapılan bağımsız örneklem için t testi sonucunda Tablo 3'te de görüldüğü gibi grupların ortalamaları arasında tüm ölçeklerin ön test sonuçlarına göre uygulama öncesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (Saldırganlık Ölçeği $p=0,32$; Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği $p=0,99$; İlişki Özyeterlik Ölçeği $p=0,06$ $p>0,05$). Yani grupların seviyesinin uygulama öncesinde birbirine denk olduğu ortaya çıkmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Lopez ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından uyarlanan “İlişki Özyeterlik Ölçeği”, Çeçen (2002) tarafından geliştirilen “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği”, Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. 3 alt boyuttan oluşan “İlişki Özyeterlik Ölçeği”nin iç tutarlık katsayıları tüm ölçek için .81, alt ölçekler için sırasıyla .81, .75 ve

.61; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise iki hafta ara ile 0,90 olarak hesaplanmıŐtır. 6 alt boyuttan oluşan “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği”nin iç tutarlık katsayıları tüm ölçek için .83, alt ölçekler için sırasıyla .79, .70, .67, .65, .64 ve .62; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise üç hafta ara ile 0,81 olarak hesaplanmıŐtır. Tek boyuttan oluşan “Saldırđanlık Ölçeği”nin iç tutarlık katsayıları 0,71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 2 hafta ara ile 0,75 olarak hesaplanmıŐtır.

İŞlem

Araştırma için, Adalet Bakanlığından araştırma uygulama izin onayı ve Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulundan, Etik Kurul Kararı alınmıştır. Araştırma izinlerinin alınmasından sonra, Mersin Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde Şiddet suçundan hüküm giymiş erkeklerin belirlenmesine yönelik tarama çalıŐması yapılmıştır. Çalışma için uygun örneklem belirlendikten sonra Mersin Denetimli Serbestlik Merkezinde bu bireylerle görüŐmeler yapılmıştır. Yapılan görüŐmelerde Şiddet uygulayan erkeklere eş Şiddeti ile ilgili açık uçlu sorular sorulmuŐ ve Şiddet uygulayan hükümlü erkeklerin vaka sorumluları ile görüŐmeler yapılmıştır. Yapılan görüŐmeler sonucunda eş Şiddeti uygulama yaŐantısı olan erkekler araştırmanın örnekleme alınmıştır. Araştırmanın örnekleme alınan eşine Şiddet uygulayan 64 erkekle ön görüŐmeler yapılarak programa gönüllü katılımları için hazırlanan “Gruba katılım kontratı” imzalatılmıŐ ve programın amacı, uygulama yeri, zamanı, süresi gibi açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Deney ve kontrol grupları belirlendikten sonra erkeklere programın içeriği, günü, saati ve yeri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Yapılan görüŐmeler doğrultusunda uygulamaların her hafta salı günleri Deney-1 grubu için 13.30-15.20 saatleri ve Deney-2 grubu için 15.30-17-20 saatleri arasında Mersin Denetimli Serbestlik grup rehberliği odasında yapılması kararlaŐtırılmıŐtır. Önce ön test ölçekleri nasıl doldurulacağı hakkında gerekli bilgiler verilerek Deney-1 ve Kontrol-1 grubuna uygulanmıştır. Daha sonra deney grubunda yer alan erkeklere 12 oturumluk Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı (ŞAPP) uygulanmıştır. Deney grupları

uygulamaları 30 Ocak-17 Nisan 2017 tarihleri arasında yapılmıştır. Kontrol gruplarında yer alan erkeklere herhangi bir işlem yapılmamıştır. Son olarak uygulamalar biter bitmez, tüm gruplara son test ölçekleri uygulanmıştır.

Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının (ŞAPP) Geliştirilmesi ve Uygulanması Süreci

Bu programın geliştirilmesi için öncelikle yurt içi ve yurt dıŐı alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taramasında bilişsel davranışı yaklaşımına dayalı olarak yapılmış olan programlara odaklanılmıŐtır. Yapılan geniŐ kapsamlı alanyazın taraması sonucunda geliştirilen programı ana hatları ile nasıl olması gerektiği netlik kazanmıŐtır. Programın geliŐtirilmesinin her aŐamasında üçü psikolojik danıŐma ve rehberlik alanında ikisi de program geliştirme alanında olmak üzere beŐ öğretim üyesinin görüŐlerine baŐvurulmuŐ, bu uzmanlarla program üzerinde ayrıntılı görüŐmeler yapılmış ve uzman görüşleri doğrultusunda programa son Őekli verilmiştir.

Programın çerçevesi oluŐturulduktan sonra Mersin Toroslar ilçesine bağlı Selçuklar Ortaokulu'nda 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 8 öğrencinin babası ile programın ön denemesi kapsamında altı oturumluk bir çalışma yapılmıştır. Yapılan bu altı oturumluk ön deneme çalıŐmasında programda; bazı etkinliklerin daha basit anlaşılır hale getirilmesi, bazı etkinliklerin birleŐtirilmesi, ihtiyaç duyulan yeni etkinliklerin eklenmesi gibi bazı eksiklikler saptanmıŐ ve gerekli düzeltmeler yapılarak program çalışma grubuna uygun hale getirilmifitir.

Geliştirilen programın uygulama çalışmaları Mersin Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne tâbi hükümlü erkeklerle gerçekteŐtirilmiŐtir. On iki oturumdan oluşan program, salı günleri Denetimli Serbestlik Merkezi grup eğitim odasında 1.deney grubuna saat 13.30'da, 2.deney grubuna ise saat 15.30'da uygulanmıŐ ve her bir oturum, ortalama 90 dakika ile 110 dakika arası sürmüŐtür. Programdaki her bir oturum Şu konulardan oluŐmaktadır:

1. Oturum= İletişim
2. Oturum= Dinleme
3. Oturum= Çatışma Çözme
4. Oturum= Duygu Yönetimi
5. Oturum= Empati
6. Oturum= Düşünce (Biliş) Farkındalık Eğitimi
7. Oturum= Toplumsal Cinsiyet Farkındalık Eğitimi
8. Oturum= Şiddet Bilinçlenme Eğitimi
9. ve 10. Oturum= Öfke Yönetimi
11. Oturum= Özyeterliğı Geliştirme
12. Oturum= İlişki Özyeterliğı Geliştirme

Oturumların işlenişine ayrıntılı örnek olarak dördüncü oturum şu şekilde uygulanmıştır: Önce önceki oturumun özeti kısaca yapılmış ve ev ödevleri gözden geçirilmiştir. Bu oturumun amaçları hakkında grup üyeleri bilgilendirilmiş, duygu yönetimi hakkında üyelere bilgi verilmiştir. Dağıtılan “Duygu ifade eden” kelimeler formuna grup üyeleri en çok yaşadıkları duyguları işaretlemiş ve sonra formda yer alan duygu kelimeleri açıklanmıştır. Daha sonra dağıtılan “Olumlu duygu ifade eden kelimeler” formuna da grup üyeleri en çok yaşadıkları duyguları işaretlemiş ve gönüllü grup üyeleri cevaplarını grupla paylaşmıştır. Dağıtılan “Olumlu duygu ifade eden cümleler” formuna örnek cümleler okunduktan sonra grup üyeleri kendileri ve eşleri hakkında en az üç tane olumlu cümle yazmıştır. Duygu dili objeleri, dağıtılan form doğrultusunda açıklanmış ve grup üyeleri kendileri ile eşleri hakkında en az 5 tane duygu dili objesini dağıtılan forma yazmıştır. Gönüllü grup üyeleri, forma yazdığı cevapları grupla paylaşmıştır. Duygularla ilgili hikâyeler okunmuş, ev ödevleri verilmiş ve bu oturumun özeti yapılarak oturum sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatiksel Teknikler

Verilerin çözümlenmesi işlemi yapılmadan önce ilk olarak veri setindeki kayıp değerler incelenmiş, tüm veri setlerinde kayıp değerlerin %5'in altında olduğu ve herhangi bir örüntü sergilemediği belirlenmiştir. Ayrıca ölçek maddelerinin her birinde (univariate) ve madde birleşimlerinde (multivariate) aykırı değerler (outlier) incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi için normallik testi yapılmış, ayrıca varyansların homojenliğini test etmek için ise Levene testi gerçekleştirilmiştir. Normallik testine ilişkin veriler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Normallik Testine İlişkin Bulgular

Ölçek	Grup	N	Normallik Testi Shapiro-Wilk Sig.(p)		Normallik Testi "Kolmogrow-Simirnov" Sig.(p)	
			Ön Test	Son Test	Ön Test	Son Test
Saldırganlık Ölçeği	Deney 1	14	,069	,316	,097	,200
	Deney 2	12		,444		,200
	Kontrol 1	13	,692	,436	,200	,200
	Kontrol 2	13		,097		,200
Duygu Y. Ölçeği	Deney 1	14	,902	,455	,200	,200
	Deney 2	12		,506		,200
	Kontrol 1	13	,239	,448	,200	,200
	Kontrol 2	13		,791		,200
İlişki Ö. Ölçeği	Deney 1	14	,111	,613	,200	,191
	Deney 2	12		,441		,200
	Kontrol 1	13	,069	,204	,076	,102
	Kontrol 2	13		,717		,200

Yaygın bir şekilde kullanılan Anova, Ancova, t testi, regresyon analizi gibi parametrik testlerin kullanılabilmesi için verilerin normallik (Büyüköztürk, 2012) ve homojenlik (Kalaycı, 2014)

varsayımını karşılaması gerekir. Normallik ve homojenlik testlerinde ve yapılan diğer analizlerde ölçüt olarak kabul edilen anlamlılık değeri $p < .05$ 'tir (Büyüköztürk, 2012). Normallik testi için; veri sayısı 30'dan büyük olduğu zaman Kolmogrow-Simirnov testi kullanılır (Kalaycı, 2014). Ancak bazı araştırmacılara göre örneklem büyüklüğünün 50'den az olduğu durumlarda Kolmogorov Smirnov testi yeterli güce sahip değildir (Schoder, Himmelmann ve Wilhelm, 2006). Bundan dolayı, yapılan çalışmadaki veri sayısı (52 kişi) 50 sınırına yakın olduğu için hem Kolmogrow-Simirnov hem de "Shapiro-Wilk" testi "p" değerlerine bakılmıştır. Tablo 4'e baktığımızda normallik testindeki tüm ölçeklerin "Kolmogrow-Simirnov" ve "Shapiro-Wilk" testlerinin "p" değerleri .05'ten büyük olduğundan tüm gruplar için veriler normal dağılım göstermiştir. Ölçeklerin çarpıklık değerleri ön testler .089, .249 ve -.78; son testler -.081, -.100 ve -.329 olarak bulunmuştur. Basıklık değerler ise ön testler .225, -.768 ve .68; son testler ise -.969, -.329 ve -.721 olarak bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal olduğu görülmüştür. Varyansların homojenliğini test etmek için ise Levene testindeki "p" değerlerine bakılır (Kalaycı, 2014). Homojenlik testinde de tüm ölçekler için "p" değerleri 0.05'ten büyük olduğu için grupların varyansları homojendir. Bu sonuçlardan yola çıkılarak normallik ve homojenlik varsayımını karşılayan tüm verilerin analizleri için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Deney ve kontrol grupları belirlendikten sonra grup denkliklerinin belirlenmesinde "İlişkisiz Ölçümler İçin t Testi" yapılmıştır. Araştırma denencelerin test edilmesinde iki analizden yararlanılmıştır. Öncelikle "Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova (Tekrarlı)" gerçekleştirilmiştir. Büyüköztürk'e (2012) göre tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümlerin yapıldığı ön test son test kontrol gruplu desenlerde "Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova"nın kullanılması uygun görülmektedir. Bundan dolayı verilerin analizinde Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova (Tekrarlı) tekniği kullanılmıştır. Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova, işlem gruplarına bağlı bir biçimde ilişkisiz ölçümlerin ve zamana bağlı bir biçimde tekrarlı ölçümlerin olduğu iki faktörlü karışık desenlerde, uygulanan deneysel işlemin etkililiğine ilişkin grup "x" ölçüm ortak etkisini ve

grup ile ölçüm faktörlerinin temel etkilerini test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova” analizinin yapılabilmesi için verilerin normallik (Büyüköztürk, 2012) ve homojenlik (Kalaycı, 2014) varsayımını karşılaması gerekir. Varyansların homojenliğini test etmek için ise Levene testindeki “p” değerlerine bakılır (Kalaycı, 2014). Normallik ve homojenlik testlerinde ölçüt olarak kabul edilen anlamlılık değeri $p < .05$ 'tir (Büyüköztürk, 2012).

Daha sonra ön test etkisi kontrol altına alınarak “Kovaryans Analizi (ANCOVA)” yapılmıştır. Kovaryans analizine genellikle ön test-son test kontrol gruplu desenlerde, deney ve kontrol grubunun son test ölçümleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek için başvurulmaktadır. Burada ön test ölçümleri ortak değişken olarak tanımlanmakta ve ön testin son test üzerindeki etkisi kontrol edilmektedir (Büyüköztürk, 1998).

Fark testleri için “Scheffe” testi kullanılmıştır. Gruplar arasında mümkün olan bütün doğrusal kombinasyonların karşılaştırması için Scheffe çoklu karşılaştırma test istatistiği kullanılır (Kayri, 2009). İkilili analizlerde anlamlılık değeri $p \leq 0.05$ alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık, duyguları yönetme becerileri ve ilişki özyeterliği düzeyleri üzerinde “Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı'nın (ŞAPP)” etkisini incelemek amacı ile yapılan araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının Eşine Şiddet Uygulayan Erkeklerin “Saldırganlık” Düzeyine Etkisine İlişkin Bulgular

Yapılan normallik ve homojenlik testi sonucunda tüm verilerin normal dağıldığı (Deney-1 ön test: $p = .069$, son test: $p = .316$; Kontrol-1 ön test: $p = .692$, son test: $p = .436$) ve grupların varyanslarının homojen olduğu (Ön test: $p = .084$, son test: $p = .646$) görülmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova”nın kullanılması uygun görülmüştür.

Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarının “Saldırganlık Ölçeği” ön test ve son test puanlarına yönelik olarak öncelikle ortalama ve standart sapmalar hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Saldırganlık Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanlarına Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

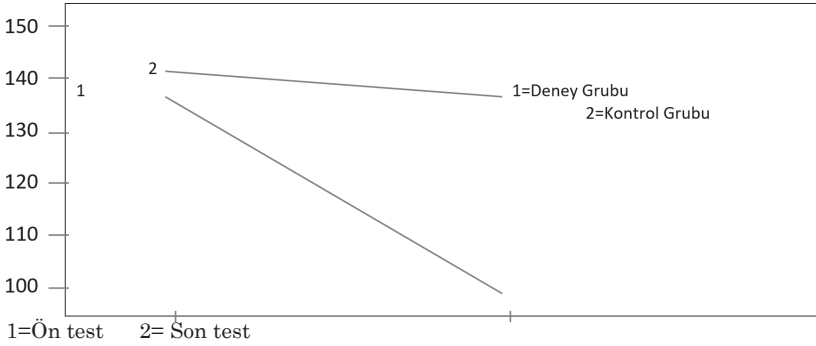
Ölçek	Grup	N	Ön Test		Son Test	
			$\bar{X}$	ss	$\bar{X}$	ss
Saldırganlık Ölçeği	Deney 1	14	137,64	8,09	101,14	12,47
	Kontrol 1	13	141,76	12,71	139,15	13,73

Tablo 5’teki verilere göre deney ve kontrol gruplarındaki eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanlar incelendiğinde; Deney-1 grubunun ön test ortalamasının 137,64; son test ortalamasının 101,14 olduğu ve Kontrol-1 grubunun ön test ortalamasının 141,76; son test ortalamasının 139,15 olduğu görülmektedir. Deney-1 grubunun saldırganlık puan ortalamasında ciddi bir düşüş ($\bar{X}$ ön - $\bar{X}$ son = -36,5), Kontrol-1 grubu puan ortalamasında ise çok az bir düşüş ($\bar{X}$ ön - $\bar{X}$ son = -2,61) görülmektedir. Deney-1 ve Kontrol-1 grubundaki erkeklerin “Saldırganlık Ölçeği”nden almış oldukları ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova” (Split Plot ANOVA) ile test edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Saldırganlık Ölçeğinden Almış Oldukları Ön Test ve Son Test Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Ölçüm(Ön test- Son test)	5156,71	1	5156,71	73,23	,000
Grup (Deney/ Kontrol)	5984,28	1	5984,28	28,04	,000
Ölçüm * Grup	3869,74	1	3869,74	54,95	,000
Hata	1760,28	25	70,41		

Tablo 6’da görüldüğü gibi ölçüm*grup etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=54,95$; $p<0,05$). Analiz sonuçlarına göre farklı gruplarda olma ve farklı zamanlardaki ölçümlerin ortak etkisi anlamlıdır. Yani “Saldırganlık Ölçeği” için Deney-1 grubundaki puan artışını istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p= ,000$ ve $p< ,05$). Elde edilen bu sonucun grafiksel gösterimi aşağıdaki tekrarlı ölçümler için İki Yönlü Anova grafiğinde verilmiştir.

Şekil 1. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Saldırganlık Ölçeği Puanlarının İki Yönlü Anova Grafiği

Şekil 1’de görüldüğü gibi Deney-1 grubunun “Saldırganlık Ölçeği” puanları zaman içerisinde ciddi düşüş gösterirken, Kontrol-1 grubunun “Saldırganlık Ölçeği” puanlarında ise zaman içerisinde fazla bir değişim olmamıştır. Grupların ön test ortalamaları benzer olmasına rağmen son test ortalamaları farklı ise, bu farklılığın yapılan uygulamadan kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır (Larson, 2004). Elde edilen bu sonuçlar, ŞAPP’ın deney gruplarındaki eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğunu göstermektedir.

Kovaryans analizi yapılması için Tablo 4’te de görüldüğü gibi tüm verilerin normal dağıldığı (Deney-1 ön test: $p=.069$, son test: $p=.316$; Kontrol-1 ön test: $p=.692$, son test: $p=.436$), varyansların homojen olduğu (Ön test: $p=.084$, son test: $p=.646$) ve regresyon doğrularının eğiminin eşit olduğu ($p=.786$) görülmektedir. Bu durumda kovaryans analizi yapabilmek için gerekli bütün sayıtların karşılandığı görülmüştür. Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarının saldırganlık ölçeği son test puanlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Saldırganlık Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Kovaryans Analizi(ANCOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig(p)
Ölçek Ön.Toplam	1144,17	1	1144,17	8,69	,007
Grup	8099,52	1	8099,52	61,53	,000
Hata	3159,22	24	131,63		
Toplam	399251,00	27			

Tablo 7 incelendiğinde, eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık ölçeği ön test puanlarına göre düzeltilmiş son testten aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark vardır. Çünkü ön testin etkisi olmadan örneklem türleri arasındaki son test puanlarının p değeri $p=.000$ olarak bulunmuştur. Buna göre saldırganlık ölçeğinde ön testin etkisi olmasa bile Deney-1 ile Kontrol-1 grupları arasındaki son test puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar gösteriyor ki Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programı (ŞAPP), deney ve kontrol grupları arasında saldırganlık düzeylerinde anlamlı derecede farklılaşmaya neden olmaktadır. Deney ve kontrol grupları arasında saldırganlık düzeylerinde oluşan bu anlamlı farkın hangi grupların son test ortalamalarından kaynaklandığının belirlenmesi için “Scheffe Testi” yapılmıştır. “Scheffe Testi” sonucu elde edilen veriler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Gruplarının Saldırganlık Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Analiz Sonuçları

(I) ÖRNEKLEM_TÜRÜ	(J) ÖRNEKLEM_TÜRÜ	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig. (p)	
Scheffe	DENEY-2	-,10	5,39	1,000	
	DENEY-1	KONTROL-1	-38,01	5,28	,000
		KONTROL-2	-40,78	5,28	,000
	DENEY-2	DENEY-1	,10	5,39	1,000
		KONTROL-1	-37,90	5,49	,000
KONTROL-2		-40,67	5,49	,000	

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde Deney-1 ile Kontrol-1 ve Kontrol-2; Deney-2 ile Kontrol-1 ve Kontrol-2; Kontrol-1 ile Deney-1 ve Deney-2; Kontrol-2 ile Deney-1 ve Deney-2 grupları arasında “Saldırganlık Ölçeği” son test puanlarında anlamlı farklılık vardır ($p=.000$; $p<.05$). Sonuç olarak deney grupları ile kontrol grupları arasında anlamlı farklılıklar vardır; fakat deney grupları kendi içerisinde (Deney-1 ile Deney-2 arasında), kontrol grupları da kendi içerisinde (Kontrol-1 ile Kontrol-2 arasında) “Saldırganlık Ölçeği” son test puan ortalamasında anlamlı bir farklılığa sahip değildir. Elde edilen bu sonuçlar ŞAPP'ın deney gruplarında yer alan eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğunu göstermektedir.

Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının Eşine Şiddet Uygulayan Erkeklerin “Duyguları Yönetme Beceri” Düzeyine Etkisine İlişkin Bulgular

Yapılan normallik ve homojenlik testi sonucunda “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” için tüm verilerin normal dağıldığı (Deney-1 ön test: $p=.902$, son test: $p=.455$; Kontrol-1 ön test: $p=.239$, son test: $p=.448$) ve varyansların homojen olduğu (Ön test: $p=.720$, son test: $p=.926$) görülmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova”nın kullanılması uygun görülmüştür.

Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarının “Duyguları Yönetme Becerileri” ölçeği ön test ve son test puanlarına yönelik olarak öncelikle ortalama ve standart sapmalar hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanlarına Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

DY. Ölçeği	Grup	N	Ön Test		Son Test	
			$\bar{X}$	ss	$\bar{X}$	ss
Toplam	Deney 1	14	95,50	15,88	105,57	11,09
	Kontrol 1	13	95,53	16,80	88,69	9,56

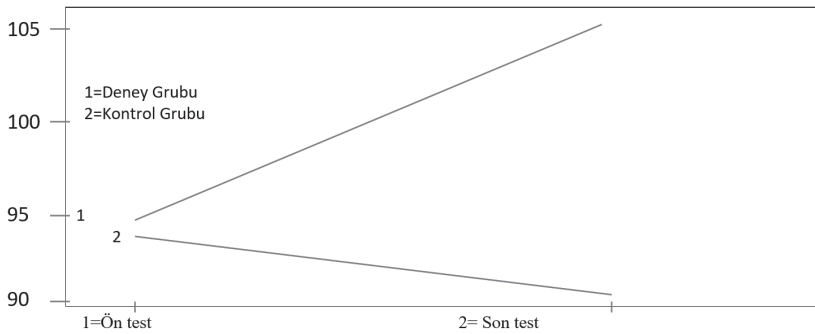
Tablo 9'a göre deney ve kontrol gruplarındaki erkeklerin duyguları yönetme becerileri incelendiğinde; Deney-1 grubunun ön test

ortalamalarının 95,50; son test ortalamalarının 105,57 olduğu ve Kontrol-1 grubunun ön test ortalamalarının 95,53; son test ortalamalarının 88,69 olduğu görülmektedir. Deney-1 grubunun “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” puan ortalamasında artış ($X_{\text{son}} - X_{\text{ön}} = 10,07$), Kontrol-1 grubu puan ortalamasındaki ise düşüş ($X_{\text{son}} - X_{\text{ön}} = -6,840$) görülmektedir. Deney-1 ve Kontrol-1 grubundaki erkeklerin “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” ölçeğinden almış oldukları ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova” (Split Plot ANOVA) ile test edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeğinden Almış Oldukları Ön Test ve Son Test Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig (p)
Tüm Ölçek	Ölçüm(Ön test- Son test)	35,06	1	35,06	,35	,554
	Grup (Deney/ Kontrol)	955,86	1	955,86	3,44	,075
	Ölçüm * Grup	964,61	1	964,61	9,88	,004
	Hata	2439,31	25	97,57		

Tablo 10’da görüldüğü gibi tüm ölçek için ölçüm*grup etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=9,88$; $p<0.05$). Analiz sonuçlarına göre farklı gruplarda olma ve farklı zamanlardaki ölçümlerin ortak etkisi anlamlıdır. Yani “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” için Deney-1 grubundaki puan artışının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p=.004$ ve $p<.05$). Tüm ölçek için elde edilen sonucun grafiksel gösterimi aşağıdaki iki yönlü Anova grafiğinde verilmiştir.

Şekil 2. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği Puanlarının İki Yönlü Anova Grafiği

Şekil 2’de de görüldüğü gibi Deney-1 grubunun “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” puanları zaman içerisinde 10 puanlık bir artış gösterirken, Kontrol-1 grubunun “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” puanlarında ise 5 puanlık bir düşüş göstermiştir. Elde edilen bu sonuçlar, ŞAPP’ın deney gruplarındaki erkeklerin duyguları yönetme becerilerini arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Kovaryans analizi yapılması için tüm Tablo 4’te de görüldüğü gibi verilerin normal dağıldığı (Deney-1 ön test: $p=.902$, son test: $p=.455$; Kontrol-1 ön test: $p=.239$, son test: $p=.448$), varyansların homojen olduğu (Ön test: $p=.720$, son test: $p=.926$) ve regresyon doğrularının eğiminin eşit olduğu ($p=.510$) görülmektedir. Bu durumda kovaryans analizi yapabilmek için gerekli bütün sayıtların karşılandığı görülmüştür. Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarının duyguları yönetme becerileri ölçeği son test puanlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Kovaryans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig(p)
Ölçek Ön Test Toplam	755,87	1	755,87	9,33	,005
Grup	1923,41	1	1923,41	23,74	,000
Hata	1944,32	24	81,01		
Toplam	260997,00	27			

Tablo 11 incelendiğinde, eşine şiddet uygulayan erkeklerin duyguları yönetme becerileri ölçeği ön test puanlarına göre düzeltilmiş son testten aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı fark vardır. Çünkü ön testin etkisi olmadan örneklem türleri arasındaki puanlarının p değeri $p=.000$ olarak bulunmuştur. Buna göre “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği”nde ön testin etkisi olmasa bile Deney-1 ile Kontrol-1 grupları arasındaki son test puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar gösteriyor ki ŞAPP, deney ve kontrol grupları arasında duygu yönetimi becerileri düzeylerinde anlamlı derecede farklılaşmaya neden olmaktadır. Bu anlamlı farkın hangi grupların son

test ortalamalarından kaynaklandığının belirlenmesi için “Scheffe Testi” yapılmıştır. “Scheffe Testi” sonucu elde edilen veriler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Deney ve Kontrol Gruplarının Duyguları Y.B. Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Analiz Sonuçları

(I) ÖRNEKLEM_TÜRÜ		(J) ÖRNEKLEM_TÜRÜ	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig. (p)
Scheffe	DENEY-1	DENEY-2	-,51	4,25	1,000
		KONTROL-1	16,87	4,16	,003
		KONTROL-2	20,57	4,16	,000
	DENEY-2	DENEY-1	,51	4,25	1,000
		KONTROL-1	17,39	4,32	,003
		KONTROL-2	21,08	4,32	,000

Tablo 12 incelendiğinde Deney-1 ile Kontrol-1 ve Kontrol-2; Deney-2 ile Kontrol-1 ve Kontrol-2; Kontrol-1 ile Deney-1 ve Deney-2; Kontrol-2 ile Deney-1 ve Deney-2 grupları arasında “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” son test puanlarında anlamlı farklılık vardır ($p < .05$). Sonuç olarak deney grupları ile kontrol grupları arasında anlamlı farklılıklar vardır; fakat deney grupları kendi içerisinde (Deney-1 ile Deney-2 arasında), kontrol grupları da kendi içerisinde (Kontrol-1 ile Kontrol-2 arasında) “Duyguları Yönetme Becerileri Ölçeği” son test puan ortalamasında anlamlı bir farklılığa sahip değildir. Elde edilen bu sonuçlar ŞAPP’ın deney gruplarında yer alan eşine şiddet uygulayan erkeklerin duyguları yönetme becerilerini arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının Eşine Şiddet Uygulayan Erkeklerin “İlişki Özyeterliliği” Düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular

Yapılan normallik ve homojenlik testi sonucunda tüm verilerin normal dağıldığı (Deney-1 ön test: $p = .111$, son test: $p = .613$; Kontrol-1 ön test: $p = .069$, son test: $p = .204$) ve varyansların homojen olduğu (Ön test: $p = .605$, son test: $p = .115$) görülmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak “Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova”nın kullanılması uygun görülmüştür.

Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarının İlişki Özyeterlik Ölçeği ve alt ölçekler ön test ve son test puanlarına yönelik olarak öncelikle ortalama ve standart sapmalar hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının İlişki Özyeterlik Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanlarına Ait Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek	Grup	N	Ön Test		Son Test	
			$\bar{X}$	ss	$\bar{X}$	ss
İlişki Özyeterlik Ölçeği	Deney 1	14	63,35	5,07	71,50	5,03
	Kontrol 1	13	67,53	5,92	62,07	7,62

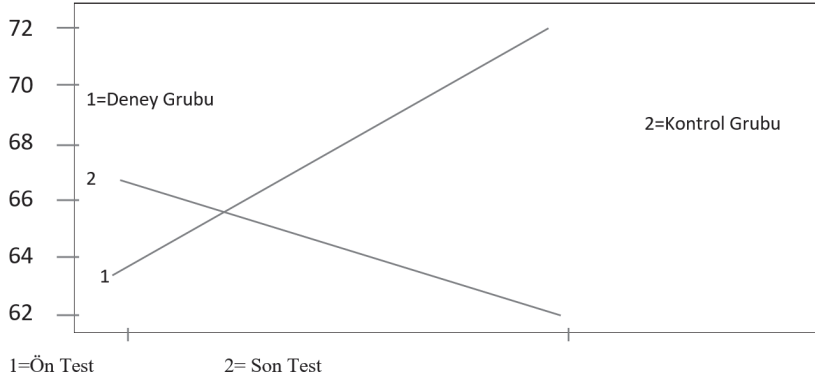
Tablo 13'e göre deney ve kontrol gruplarındaki erkeklerin "İlişki Özyeterlik Ölçeği" puan ortalamaları incelendiğinde; Deney-1 grubunun ön test ortalamasının 63,35, son test ortalamasının 71,50 ve Kontrol-1 grubunun ön test ortalamalarının 67,53, son test ortalamalarının 62,07 olduğu görülmektedir. Deney-1 grubunun "İlişki Özyeterlik Ölçeği" puan ortalamalarında artış ($X_{\text{son}} - X_{\text{ön}} = 8,14$), Kontrol-1 grubu puanlarının ortalamalarında ise düşüş ($X_{\text{son}} - X_{\text{ön}} = -5,42$) olduğu görülmektedir. Deney-1 ve Kontrol-1 grubundaki erkeklerin "İlişki Özyeterlik Ölçeği"nden almış oldukları ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı "Karışık Ölçümler İçin İki Yönlü Anova" (Split Plot ANOVA) ile test edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının İlişki Özyeterlik Ölçeği ve Alt Ölçeklerden Almış Oldukları Ön Test ve Son Test Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig (p)
İlişki Özyeterlik Ölçeği	Ölçüm(Ön Test- Son Test)	24,23	1	24,23	,94	,342
	Grup (Deney/ Kontrol)	92,60	1	92,60	2,02	,167
	Ölçüm * Grup	623,78	1	623,78	24,19	,000
	Hata	644,47	25	25,77		

Tablo 14'te görüldüğü gibi ölçüm*grup etkisi anlamlı bulunmuştur ($F=24,19$; $p<0.05$). Analiz sonuçlarına göre farklı gruplarda olma ve farklı zamanlardaki ölçümlerin ortak etkisi anlamlıdır.

Yani “İlişki Özyeterlik Ölçeği” için Deney-1 grubundaki puan artışın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($p=.000$ ve $p< .05$). Tüm ölçek için elde edilen bu sonuçların grafiksel gösterimi aşağıdaki tekrarlı ölçümler için iki yönlü Anova grafiğinde verilmiştir.

Şekil 3. Deney-1 ve Kontrol-1 “İlişki Özyeterlik Ölçeği” Puanları İki Yönlü Anova Grafiği

Şekil 3’te de görüldüğü gibi Deney-1 grubunun “İlişki Özyeterlik Ölçeği” puanları zaman içerisinde 8 puanlık yükseliş gösterirken, Kontrol-1 grubunun “İlişki Özyeterlik Ölçeği” puanlarında ise zaman içerisinde 5 puanlık bir düşüş olmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, ŞAPP’ın deney gruplarındaki eşine şiddet uygulayan erkeklerin ilişki özyeterlik düzeylerini arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Kovaryans analizi yapılması için Tablo 4’te de görüldüğü gibi verilerin normal dağıldığı (Deney-1 ön test: $p=.111$, son test: $p=.613$; Kontrol-1 ön test: $p=.069$, son test: $p=.204$), varyansların homojen olduğu (Ön test: $p=.605$, son test: $p=.115$) ve regresyon doğrularının eğiminin eşit olduğu ($p=.695$) görülmektedir. Bu durumda kovaryans analizi yapabilmek için gerekli bütün sayıltıların karşılandığı görülmüştür. Deney-1 ve Kontrol-1 gruplarının ilişki özyeterlik ölçeği son test puanlarına ilişkin kovaryans analizi sonuçları Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Deney-1 ve Kontrol-1 Gruplarının İlişki Özyeterlik Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Kovaryans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig(p)
Tüm Ölçek	Ölçek Ön Test Toplam	81,50	1	81,50	2,07	,163
	Grup	679,73	1	679,73	17,26	,000
	Hata	944,91	24	39,37		
	Toplam	122694,00	27			

Tablo 15 incelendiğinde, eşine şiddet uygulayan erkeklerin “İlişki Özyeterlik Ölçeği” ön test puanlarına göre düzeltilmiş son testten aldıkları ortalama puanlar arasında hem tüm ölçek hem de alt ölçekler için anlamlı farklar vardır. Çünkü ön testin etkisi olmadan örneklem türleri arasındaki puanların p değeri $p < ,05$ olarak bulunmuştur. Buna göre “İlişki Özyeterlik Ölçeği”nde ön testin etkisi olmasa bile Deney-1 ile Kontrol-1 grupları arasındaki hem tüm ölçek hem de alt ölçekler son test puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar gösteriyor ki ŞAPP, deney ve kontrol grupları arasında ilişki özyeterlik düzeylerinde anlamlı derecede farklılaşmaya neden olmaktadır. Deney ve kontrol grupları arasında ilişki özyeterlik düzeylerinde oluşan bu anlamlı farkın hangi grupların son test ortalamalarından kaynaklandığının belirlenmesi için “Scheffe Testi” yapılmıştır. “Scheffe Testi” sonucu elde edilen veriler Tablo 16’da verilmiştir.

	(I) ÖRNEKLEM_ TÜRÜ	(J) ÖRNEKLEM_ TÜRÜ	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Sig. (p)
İlişki Özyeterlik Ölçeği	DENEY-1	DENEY-2	1,50	2,23	,929
		KONTROL-1	9,42	2,18	,001
		KONTROL-2	14,96	2,18	,000
	DENEY-2	DENEY-1	-1,50	2,23	,929
		KONTROL-1	7,92	2,27	,012
		KONTROL-2	13,46	2,27	,000

Tablo 16. Deney ve Kontrol Gruplarının İlişki Özyeterlik Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Scheffe Testi Analiz Sonuçları

Tablo 16 incelendiğinde Deney-1 ile Kontrol-1 ve Kontrol-2 arasında; Deney-2 ile Kontrol-1 ve Kontrol-2; Kontrol-1 ile Deney-1 ve Deney-2 arasında; Kontrol-2 ile Deney-1 ve Deney-2 grupları arasında son test puanlarında anlamlı farklar vardır ($p < .05$). Sonuç olarak “İlişki Özyeterlik Ölçeği” son test puan ortalamalarında deney grupları ile kontrol grupları arasında anlamlı farklar vardır; fakat deney grupları kendi içerisinde (Deney-1 ile Deney-2 arasında), kontrol grupları da kendi içerisinde (Kontrol-1 ile Kontrol-2 arasında) anlamlı bir farklılığa sahip değildir. Elde edilen bu sonuçlar ŞAPP’ın deney gruplarında yer alan eşine şiddet uygulayan erkeklerin ilişki özyeterliklerini arttırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Bu araştırmada bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı geliştirilen Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının (ŞAPP) eşine şiddet uygulayan erkeklerin “Saldırganlık”, “ Duygu Yönetimi” ve “İlişki Özyeterlik” düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmamızın sonucunda; Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının deney gruplarındaki eşine şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık düzeylerini azalttığı, duyguları yönetme becerilerini geliştirdiği ve ilişki özyeterlik düzeylerini arttırdığı görülmüş ve ŞAPP’ın Türkiye’de şiddet uygulayan erkeklere uygulanabilir geçerli ve güvenilir bir program olduğu sonucuna varılmıştır.

Şiddet uygulayan erkeklere yaptırım uygulamaktan ziyade saldırganlık düzeylerini azaltacak ve şiddete olan bakışını değiştirecek uygulamaların çok önemli olduğu görülmektedir. Alanyazında şiddet uygulayan erkeklerin eğitilmesinin ve değişiminin saldırganlığı azaltmada etkili olduğuna inanılmaktadır (Altınay ve Arat, 2007; Efe ve Ayaz, 2010; Körükçü ve ark., 2012). Özellikle bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı uygulamalarda, erkeklerin saldırganlıklarını ve dolayısıyla uyguladıkları şiddeti azalttığı görülmektedir (Cenkseven, 2003; Sharp, 2003; Rose, 2004; Williams ve ark., 2004; Sütçü, 2006; Down ve ark., 2011; Eriksson ve Nasman, 2012). Sonuç olarak bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı geliştirilen ŞAPP’ın,

Şiddet uygulayan erkeklerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili bir uygulama olduğu söylenebilir.

Erkeklerin kadınlara uyguladığı eş şiddetinin temelinde erkeklerin kendilerine olan özyeterlik inancı sorunu olduğu ortaya çıkmıŐ ve özyeterlik inancını geliŐtiren bireylerin şiddet gibi olumsuz davranıŐlarının azaldığı görölmüŐtür (Jacobson ve Gottman, 1998; Riggs ve ark., 2000; Zengin, 2003; Peralta ve ark., 2010). Burada iliŐkilerde yaŐanan şiddetin ve saldırganlığın azaltılması için ilişki özyeterliği kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. İlişki özyeterliği; tatmin edici, samimi, yakın iliŐkiler kurma ve sürdürmede bireyin sahip olduğu kapasitesine olan inancıdır (Lopez ve Lent, 1991). EŐler arasında kurulan yakın ve tatmin edici bir ilişkinin özellikleri arasında; beraber etkinliklere katılmak, karşı cinse destek ve güven sağlamak, anlaşmazlıklar sırasında birlikte sorunu çözmeye çalıŐmak, açık iletişim kurmak, kişisel ihtiyaçların tatmin olması, rahat ve özerk hissetmek, yetenekleri göstermeye imkân tanınması, kabul ve saygı vardır (Canary ve Stafford, 1992; Cassidy, 2001; Harvey, 2004). Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan ŞAPP'ın eşine şiddet uygulayan erkeklerin ilişki özyeterlik becerilerini geliŐtirerek uyguladıkları şiddeti azaltmada etkili bir uygulama olduğu söylenebilir.

Erkeklerin eşlerine uyguladıkları şiddeti azaltmada onlara duygularını etkili yönetme becerilerinin kazandırılması çok önemlidir (Yaylacı, 2006). Duyguları yönetme becerisini geliŐtirmenin, erkeklerin şiddet gibi davranıŐ problemlerini azalttığı yapılan araştırmalarda da ortaya çıkmıştır (Vorbach, 2002; Blair ve ark., 2004; YaŐarsoy, 2006; Schultz ve ark., 2011; Havighurst ve ark., 2013; Kuyucu ve Tepeli, 2013). Duyguları yönetme becerisini geliŐtirmeye yönelik oluŐturulan programların ise erkeklerin duyguları yönetme becerisini (duyguları tanıma, anlama ve doğru ifade etme) geliştirdiği görölmüŐtür (Ulutaş, 2005; Köksal, 2007; Baydan, 2010; Schultz ve ark., 2011; Saltalı, 2013). Duyguları tanıma, anlama ve doğru ifade etme gibi becerileri de kazandırmayı amaçlayan ŞAPP'ın, eşine şiddet uygulayan erkeklerin duyguları yönetme becerilerini geliŐtirmede etkili bir uygulama olduğu söylenebilir.

Eşine şiddet uygulayan erkeklere yönelik hazırlanan bu programın benzer özelliklere sahip diğer erkeklere de Denetimli Serbestlik Merkezlerinde ve cezaevlerinde; suça karışmamış fakat şiddete eğilimi olan erkeklere de önleyici faaliyet olarak Halk Eğitim Merkezlerinde, Rehberlik Araştırma Merkezlerinde, Okul Rehberlik Servislerinde ve benzeri kurumlarda okul psikolojik danışmanları ve psikologlar tarafından uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Şiddeti Azaltma Psikoeğitim Programının (ŞAPP), ülkemizde şiddet uygulayan erkeklere yönelik hazırlanan ilk program olması; bu alandaki eksikliğin giderilmesine ve öğrencilerle velilere temel yaşam becerileri kazandırmada önleyici rehberlik olarak psikoloji ve PDR alanlarına katkı sağlayacağı, ayrıca bu alanlarda yeni yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Ayrıca araştırma, ön test ve son test olarak uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırmada çalışma grubuna ulaşılamadığından izleme testi verilememiştir.

Kaynaklar

- Akan, Y. & Kıran, B. (2017). Erkeklerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Uygulama Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 2 (2), 47-71.
- Altınay, A. G. & Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Aspy, C. B., Oman, R. F., Vesely, S. K., & Mcleroy, K. (2004). Adolescent Violence: The Protective Effects of Youth Assets. *Journal of Counseling and Development: Jcd*, 82(3), 268.
- Balcioğlu, İ. (2001). *Şiddet Ve Toplum*. Ankara: Bilge Yayınları.
- Baydan, Y. (2010). *Sosyal-Duygusal Beceri Algısı Ölçeği’nin Geliştirilmesi ve Sosyal-Duygusal Beceri Programının Etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Birkley E. & Eckhardt, C. (2015). Anger, Hostility, Internalizing Negative Emotions, And Intimate Partner Violence Perpetration: A Meta-Analytic Review. *Clinical Psychology Review*, 37(4), 40-56.
- Blair, K. A., Denham, S. A., Kochanoff, A.& Whipple, B. (2004). Playing It Cool: Temperment, Emotion Regulation and Social Behavior In Preschoolers. *Journal of School Psychology*, 42(6), 419-443.

- Büyüköztürk, Ş. (1998). Kovaryans Analizi: Varyans Analizi İle Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1), 91-105.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (17. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Chapple, C. L. & Johnson, K. A. (2007). Gender Differences in Impulsivity. *Youth Violence And Juvenile Justice*, 5(3), 221-234.
- Canary, D. J. & Stafford, L. (1992). Relational Maintenance Strategies And Equity In Marriage. *Communication Monographs*, 59, 243-267.
- Cenkseven, F. (2003). Öfke Yönetimi Becerileri Programının Ergenlerin Öfke ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi. *Eğitim Bilimleri Ve Uygulama*, 2 (2): 153-167.
- Cohen, Z. P. (2014). *Fiziksel Ve Sözel Şiddet Davranışı İle Öfke Düzeyi ve Dürtüsellik Arasındaki İlişkinin İrdelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, G. (2015). *Eşine Şiddet Uygulayan Hükümlü Erkeklerin Özellikleri ve Toplumsal Cinsiyet Algıları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çivi, S., Kutlu, R. & Marakoğlu, K. (2008). The Frequency of Violence Against Women And The Factors Affecting This: A Study On Women Who Applied To Two Primary Health Care Centers. *Gülhane Tıp Dergisi*, 50, 110-116.
- Dangelo, A. (2005). An Outcome Analysis of Student-Initiated Education Litigation: A Comparison of 1977-1981 And 1997-2001 Decisions.
- Down, R., Willner, P., Watts, L. & Griffiths, J. (2011). Anger Management Groups for Adolescents: A Mixed Methods Study of Efficacy And Treatment Preferences. *Clinical Child Psychology And Psychiatry*, 16(1), 33-52.
- Durmuş, E. (2013). Ergen Bakış Açısıyla Okulda Şiddet ve Çözüm Önerileri. *E-International Journal of Educational Research*, 4(3).
- Efe, Ş. Y. & Ayaz, S. (2010). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadınların Aile İçi Şiddete Bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 23-29.
- Eriksson, M. & Nasman, E. (2012). Interviews With Children Exposed To Violence. *Child Soc*, 26:63-73.
- Ertan, Y. & Adalı, C. (2007). Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psiko-Sosyal Yapıları. *Cogito*, Sayı: 6-7.

- Grossman, D. C. (1997). Effectiveness of A Violence Prevention Curriculum Among Children in Elementary School. *Jama*, S. 277, 1605.
- Gök, M. (2009). *Aile İçi Şiddet ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Gustavson, B. (2009). Manipulating Cartographies: Plurinationalism, Autonomy, And Indigenous Resurgence in Bolivia. *Anthropological Quarterly*, 82(4), 985-1016.
- Harvey, J. R. (2004). *The Design of An Anger Management Program or Elementary School Students In A Self- Contained Classroom*. Doctoral Thesis, The State University of New Jersey.
- Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Kehoe, C., Efron, D. & Prior, M. R. (2013). "Tuning Into Kids": Reducing Young Children's Behavior Problems Using An Emotion Coaching Parenting Program. *Child Psychiatry & Human Development*, 44(2), 247-264.
- İzmirli, O. G. (2013). *Isparta İli Gönen İlçesinde Yaşayan 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Sıklığı Ve Aile İçi Şiddet Görmeye Neden Olan Faktörler*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Isparta.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (KCDP). (2018). Yılı Raporu, Erişim: [Http://KadincinayetleriniDurduracagiz.Net/Veriler/2848/Kadin-Cinayetlerini-Durduracagiz-Platformu-Ocak-2018-Veri-Raporu](http://KadincinayetleriniDurduracagiz.Net/Veriler/2848/Kadin-Cinayetlerini-Durduracagiz-Platformu-Ocak-2018-Veri-Raporu)
- Kalaycı, Ş. (2014). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik (6. Basım)*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post-Hoc) Teknikleri. *Journal of Social Science*, 55.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö. & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psiko-patoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2).
- Komarovskaya, I., Loper, A. B. & Warren, J. (2007). The Role of Impulsivity in Antisocial And Violent Behavior And Personality Disorders Among Incarcerated Women. *Criminal Justice And Behavior*, 34(11), 1499-1515.
- Köksal, A. & Gazioğlu, A. E. İ. (2007). Ergenlerde Duygusal Zekâ İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1).
- Körükçü, Ö., Kayır, G.Ö. & Kukulu, K. (2012). "Kadına Yönelik Şiddetin Sonlandırılmasında Erkek İşbirliği". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches In Psychiatry*, 4(3): 396-413.

- Kuyucu, Y. & Tepeli, K. (2013). 60-72 Aylık Çocukların Akranlarına Karşı Gösterdikleri Duygusal Ve Davranışsal Tepkilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (36), 91-100.
- Lopez, F. G. & Lent, R. W. (1991). Efficacy-Based Predictors of Relationship Adjustment and Persistence Among College Students. *Journal of College Student Development*, 32, 223-230.
- Lopez, F. G., Morúa, W. & Rice, K. G. (2007). Factor structure, stability, and predictive validity of college students' relationship self-efficacy beliefs. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40, 80-96.
- Loseke, D. R. (2005). Through A Sociological Lens. *Current Controversies On Family Violence*, 35.
- Mullaney, J. L. (2007). Telling It Like A Man Masculinities and Battering Men's Accounts of Their Violence. *Men And Masculinities*, 10(2), 222-247.
- Özdemir, S. & Sezgin, F. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Yönetici ve Öğretmen Desteği Algılanan Şiddet ve Okul Memnuniyetine İlişkin Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2).
- Öztürk, A. B. (2014), *Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Riggs, D. S., Caulfield, M. B. & Street, A. E. (2000). Risk For Domestic Violence: Factors Associated With Perpetration And Victimization. *Journal of Clinical Psychology*, 56(10), 1289-1316.7.
- Rose, S. D. (2004). Cognitive- Behavioral Group Work. İçinde *Handbook of Social Work With Groups*. C. D.
- Peralta, R. L., Tuttle, L. A., & Steele, J. L. (2010). At The Intersection of Interpersonal Violence, Masculinity, And Alcohol Use: The Experiences of Heterosexual Male Perpetrators of Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, 16, 387-409.
- Powers, R. A. & Kaukinen C. E. (2012). Trends In Intimate Partner Violence: 1980-2008. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(15), 3072-3090.
- Saltah, N. D. (2013). Okul Öncesi Dönemde Duygusal Becerilerin Geliştirilmesi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6).
- Sargın, A. Y. (2008). *Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları İle Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Schoder, V., Himmelmann, A. & Wilhelm, K. P. (2006). Preliminary Testing For Normality: Some Statistical Aspects of A Common Concept, *Clinical And Experimental Dermatology*, 31(6), 757-761.
- Schultz, T. R., Schmidt, C. T. & Stichter, J. P. (2011). A Review of Parent Education Programs For Parents of Children With Autism Spectrum Disorders. *Focus On Autism And Other Developmental Disabilities*, 26(2), 96-104.
- Seager, J. A. (2005). Violent Men: The Importance of Impulsivity And Cognitive Schema. *Criminal Justice and Behavior*, 32(1), 26-49.
- Sharp, S. R. (2003). *Effectiveness of An Anger Management Training Program Based On Rational Emotive Behavior Theory (Rebt) For Middle School Students With Behavior Problems* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), The University of Tennessee.
- Söğüt, İ. (2011) *Kriminolojide Çağdaş Yönelimler (Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması)*. Ankara.
- Straus, M. A. (1999). The Controversy Over Domestic Violence By Women. *Violence In Intimate Relationships*, 17-44.
- Subaşı, N. & Akın, A. (2003), Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları, *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın* (ed. Akın, A.), 231-249.
- Sütçü, T. G. S. (2006). *Ergenlerde Öfke Ve Saldırganlığı Azaltmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Bir Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Taşçı, N. (2003). *Ebelerin Aile İçinde Kadına Uygulanan Şiddete ve Şiddette Mesleki Rollerine İlişkin Tutumları*, Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2011). *Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*.
- Tüzer, V. & Göka, E. (2007), İç Göç ve Aile İçi Şiddet: Erkekler Batıda Kadınlar Doğuda, *Kadın Çalışmaları Dergisi, Aile İçi Şiddet Özel Sayısı*, 2(4), 48-57.
- Ulutaş, İ. (2005). *Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Duygusal Zekâlarına Duygusal Zekâ Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wareham, J., Boots, D. P. & Chavez, J. M. (2009). A Test of Social Learning and Intergenerational Transmission Among Batterers, *Journal of Criminal Justice*, 37(2), 163-173.
- Williams, K. R. & Houghton, A. B. (2004). Assessing The Risk of Domestic Violence Reoffending: A Validation Study, *Law and Human Behavior*, 28(4), 437.

- Willis, G. M., Levenson, J. S. & Ward, T. (2010). Desistance and Attitudes Towards Sex offenders: Facilitation or Hindrance? *Journal of Family Violence*, 25(6), 545-556.
- Xie, M., Heimer, K. & Lauritsen, J. L. (2012). Violence Against Women in Us Metropolitan Areas: Changes in Women's Status And Risk, 1980-2004, *Criminology*, 50, 105-143.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve Şiddet: Türkiye'de EŐler Arası Şiddet*, Ankara: Uyum Ajans.
- Vorbach, A. M. (2002). The Relationship Between Emotional Competence and Social Competence Among Early Adolescents, *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, 63(3-B), 1578.
- YaŐarsoy, E. (2006). *Duygusal Zekâ GeliŐim Programının, EŐitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin DavranıŐ Problemleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yaylacı, G. Ö. (2006). *Kariyer YaŐamında Duygusal Zekâ ve İletifim Yeteneği*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yüksel, A. B. (2016). *Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Zengin, U. (2003). *İlköğretim Öğretmenlerinin Özyeterlik Alguları ve Sınıf İçi İletifim Örutüleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, EĞitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.